

**In het
licht
van
gedenken**

Annemarie Hagoort

Colofon

ISBN 978 90 5263 973 4

NUR 707

Illustraties: Annemarie Hagoort

© 2010 theologische uitgeverij NARRATIO, Postbus 1006, 4200 CA Gorinchem tel. 0183 62 81 88
fax 084 739 29 45 email: verkoop@narratio.nl

© 2015 tweede druk

Actuele informatie is te vinden op www.narratio.nl

Onze uitgaven zijn ook te koop via de boekhandel en www.kerkboek.nl (ook in België).

Niets uit deze uitgave mag verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale bestandskopie, luisterboek, Digi-boek, Internet-PDF of op welke andere wijze dan ook, behoudens voor eigen gebruik, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever c.q. de auteur. Citaten tot maximaal vier regels zijn toegestaan, grotere citaten vallen onder het overnamerecht waarvoor toestemming is vereist, tenzij gedaan in het kader van een recensie.

Inhoud

1	wachten op de morgen	7
2	Gezegend de tranen	13
3	Bladeren dwarrelen	17
4	Van buiten naar binnen	23
5	Kinderen – het kan niet	29
6	Een naam	35
7	Voor altijd draag ik jou mee	39
8	Geen graf	45
9	Zwijgen	49
10	Verlangen	53

Inleiding

In het licht van gedenken

Deze brochure is een handreiking om het gedenken van overledenen in het geheel van de kerkdienst op te nemen.

In de protestantse kerken is het gebruikelijk om rond Allerheiligen of op de laatste zondag van het liturgisch jaar de namen te noemen van gemeenteleden die het afgelopen liturgisch jaar zijn overleden.

Met Advent in zicht, worden hun namen genoemd in het licht van het komend koninkrijk van God. De kerk mist haar overledenen maar de verborgenheid blijft. De kerk is immers een gemeenschap waar levenden en doden leven voor Gods aangezicht. Tijdens de Maaltijd van de Heer wordt dit expliciet verwoord en gevierd.

Elk hoofdstuk bevat liturgische onderdelen: schriftlezingen, gebeden, kinderverhaal, symbolische verwerking bij de gedachtenis, uitdeelplaatje, tafelgebed. Het hoofdstuk wordt ingeleid met een gedicht en een pastorale brief die de nabestaanden krijgen als uitnodiging voor de dienst. Alleen in het eerste hoofdstuk staat de volledige brief vermeld met aanhef en uitleg over deze zondag. Dit geldt ook voor het liturgische gedeelte van de gedachtenis der gestorvenen.

Het herdenken van overledenen gebeurt ook in verzorgingscentra, hospices en bij uitvaartorganisaties. Vaak is er door de intensieve tijd en zorg, een band gegroeid tussen het personeel en de familie van de overledene. Door het herdenken van de overledenen wordt er een periode van aandacht afgerond. Tijdens zo'n herdenking is er muziek en worden er gedichten en teksten voorgelezen. De symbolen uit deze handreiking kunnen hiervoor gebruikt worden omdat een symbool voor zich spreekt.

Verschillende symboolverwerkingen zijn ontstaan in samenspraak met gemeenteleden uit Sint Laurens en mijn vorige gemeente te Wichmond.

Met deze brochure hoop ik dat het gedenken van de overledenen de kerkdienst niet tot een zware dienst maakt waar mensen niet graag naartoe gaan. Hoe emotioneel en pijnlijk het ook kan zijn voor nabestaanden, laten zij en de gemeente opgetild worden door de hoop die de gemeente viert in het licht van Gods koninkrijk.

Allerheiligen 2010, Annemarie Hagoort
predikant van de Hervomde Gemeente te Sint Laurens

2015, predikant van de Protestantse Gemeente te Hilvarenbeek e.o.

*** Pastorale brief/uitnodiging**

Aan allen die het afgelopen kerkelijk jaar een dierbare verloren hebben.

Kinderen die morgen jarig zijn, kunnen niet wachten op de volgende morgen. Ze kunnen wakker liggen van een gezonde spanning. Mensen die gaan trouwen wachten ook vol vreugde op de volgende dag. Het zal een dag worden die zal stralen als de zon. Minder rooskleurig is de nacht van mensen die problemen hebben op hun werk of thuis in hun gezin. Verwarrend is de nacht voor zieke mensen die vol spanning wachten op een uitslag. Gaan ze het leven tegemoet of de dood? Talloze oorzaken zijn er waarom mensen wakker liggen in de nacht. Als een lief mens van je gestorven is, is de nacht zwart en donker, zeker in het begin. Chaos kan overheersen. Gevoelens van boosheid, angst, het onwezenlijke, het niet kunnen geloven, lopen door elkaar heen. Je bent blij als het morgenlicht aanbreekt en je op mag staan. Dat overdag de moeheid toeslaat, laat je over je heenkomen. Het kan niet anders. Liggen op de bank of op bed, op de gekste uren van de dag; het kan je niet schelen.

Toch kan het wakker liggen 's nachts, je ook ruimte geven. Er zijn zoveel gedachten in je hoofd, dat de dag haast te kort is om ze te overdenken. Het lijkt wel alsof je het nodig hebt om 's nachts door te gaan met alles wat je in een film voor je ziet. En wat is het mooi als goede herinneringen aan die ene bovenkomen. Je zou wel willen dat die ene lieve mens in je dromen verschijnt. Bij de één is dat snel, bij een ander kan het jaren duren.

In de bijbel komen we meerdere malen tegen dat mensen in de put zitten. Ze zitten opgesloten in het donker van hun gedachten. Herinneringen weerkaatsen tegen de muren van steen. Beelden komen steeds weer terug. De roep van wanhoop blijft een echo geven. Is er iemand die je hoort. De kuil waar Daniël in zit, is afgesloten met een steen. De put waar Jozef in zit bevindt zich in de woestijn; niemand die hem hoort. De vis waarin Jona zit, is omgeven door het water van de zee. Zouden Jona's gebeden de hemel bereiken?

God kan ondenkbaar ver weg lijken in tijden van verdriet en toch zeggen we dat God een mens niet los laat. We zeggen zelfs dat God dichtbij is, altijd, op heel je levensweg. Het is dit geloof dat ons hoop kan geven op het licht in de morgen. Misschien duurt het jaren voordat je dit licht weer ziet en dat je kunt zeggen: ja, God heeft mij niet losgelaten.

Als je zelf niet bidden kunt, is er de gemeente die voor je bidt. Zo bidden we de laatste zondag van het kerkelijk jaar voor ieder die een geliefd mens moest missen door de dood. We noemen in de dienst de namen van de gemeenteleden die het afgelopen kerkelijk jaar zijn overleden. Wij willen hiermee niet hun dood gedenken, maar hun leven. Alles wat zij mochten betekenen tijdens hun leven ligt besloten in hun naam. Wij noemen hun naam in het geloof dat de mensen in leven en sterven geborgen zijn bij God, de Eeuwige, bij Wie de bron van leven is en de gedachtenis aan onze namen.

In deze dienst in november, vierden we ook de Maaltijd van de Heer. Dit doen we van uit het gedenken dat God met ons meegaat en dat Hij ons kracht wil geven voor onderweg met het brood daarvan als teken. De wijn verwijst daarbij naar het Koninkrijk waar Jezus met ons en met allen die ons zijn voorgedaan, aan Tafel wil gaan. Dan is het Rijk Gods aangebroken waarin alle tranen uitgewist zullen zijn. Tijdens de dienst wordt de naam van uw dierbare genoemd en zal er een kaars voor hem/haar worden aangestoken. Deze kaars mag u na de dienst mee naar huis nemen; deze kaars kan ook bij u thuis bezorgd worden.

Ik wens u Gods warme zegen toe en sterkte voor de komende tijd.

Op de brief kan een afbeelding geplaatst worden van de kerk of van een kerkelijk symbool. De predikant of een ouderling brengt een paar weken voorafgaand aan de dienst een huisbezoek aan de nabestaande en overhandigt daarbij de brief. Als de nabestaanden ver weg wonen kan de brief ook per post verstuurd worden.

1- Wachten op morgen

Bijbelteksten

Daniël 6. Daniël in de leeuwenkuil vertrouwt op God. Zo kijkt hij uit naar de morgen.

Openbaring 21, 1-6. Er zal een nieuwe hemel en een nieuwe aarde komen en een nieuw Jeruzalem. Het licht van de zon zal dan niet nodig zijn want Gods licht en heerlijkheid zal over de stad schijnen.

Wachten op de morgen

*Wachten op de morgen
wakker liggen in de nacht
Hoeveel donker kan ik verdragen,
wanneer komt het licht
waarop ik wacht?*

*In een kuil gevangen
als Daniël tussen de leeuwen
In een put gegooid
als Jozef ver van zijn broers
In de zee verzonken
als Jona in de grote vis.*

*Wachten op de morgen,
wachten op het licht.*

*Als het licht in de morgen
zo welkom is een mens
die jou
ziet
en roept.*

*Als het licht in de morgen
zo straalt
Gods gelaat
toegewend
naar jou.*

Kyriegebed

Wij roepen om ontferming
voor wie wakker liggen in de nacht van gemis
voor wie hun gedachten worden getrokken naar
die ene
herinneringen van vreugde en pijn

Wij roepen om ontferming
voor wie wakker liggen in de nacht van oorlog
die gespannen luisteren naar geweld dat komt
voor wie vrede en vertrouwen ver weg is.

Wij roepen om ontferming
Voor wie wakker liggen in de nacht van zorgen
voor wie de dag van morgen in het donker begint
zorgen om geld, werk, zorgen om ouders en
kinderen.

Met de kinderen – Dromen op een eiland

Ik neem jullie mee naar een onbewoond eiland. Ik teken een rond eiland. Wat grassprietten en een boom er op. Die boom heeft grote bladeren. Daar onder kun je mooi schuilen tegen de zon of de regen. Tegen de boomstam teken ik een poppetje. Stel dat jij daar tegen die boom zit. Je bent helemaal alleen en hebt niets. Waar droom je dan van?...

In de bijbel kennen we verhalen van mensen die helemaal alleen zijn. Vaak zijn ze opgesloten. We kennen het verhaal van Jozef in de put. Die kon alleen maar omhoog kijken? Wat zag hij? Wolken, zonnestralen, zijn broers die over de rand naar beneden keken. Dan is er het verhaal van Jona in de buik van de grote vis. Hij kon helemaal niets zien. Het was aardedonker. Misschien ging hij daarom wel zingen en bidden. Dan hoorde hij tenminste nog zijn eigen stem. We kennen het verhaal van Daniël in de leeuwenkuil. Hij vertrouwde op God. Johannes was gevangen genomen en verbannen naar het eiland Patmos. Hij kon ook geen kant op. Johannes droomde, net als Jozef, Jona, Daniël en heel veel andere mensen, dat er eens een tijd zou komen dat ze weer vrij zouden zijn.

Mensen die overleden zijn, hebben ook hun dromen gehad. Als ze ziek waren, hebben ze misschien gedroomd dat ze beter zouden worden. Maar niet alle dromen komen uit. Het is handig om te leren om kleine dromen te hebben. Alleen dromen voor vandaag. Dromen dat je vandaag iets van de zon mag zien. Iets van de zonnige kant van het leven.

Kinderlied over dromen is “Johannes op een eiland”, uit *Alles Wordt Nieuw IV*, 30.

In de liturgie – Gedachtenis der gestorvenen

We willen nu onze dierbare doden gedenken door hun namen te noemen voor Gods aangezicht. We denken aan hun leven. Aan alles wat zij mochten betekenen voor ons. Wij noemen hun naam in het geloof dat zij leven in het eeuwig Licht van God.

(gemeente gaat staan)

Tijdens het noemen van de namen worden kaarsen aangestoken aan het licht van de Paaskaars als teken van de opstanding van Christus.

*Uit uw verborgenheid
ontsteekt Gij licht op aarde,
wilt Gij ons warmen met
de gloed van uw genade.*

(Tussentijds 138:5)

We noemen hun namen:

Hieraan voegen wij u stilte de namen toe van hen die in onze eigen familie- en vriendenkring ontvallen zijn, vaders en moeders, zonen en dochters, broers en zusters, echtgenoten, vrienden en vriendinnen, samen met de namen van hen die wij al jaren missen.... (extra kaars)

We hebben onze dierbare gestorvenen toevertrouwd aan God. Eens hielden wij hun hand vast. Nú houdt God hun hand vast.

Zingen: “Uit uw verborgenheid” (staande)
Tussentijds 138:5

Wie dat wil kan een lichtje aansteken symboolverwerking

Een extra kaars

Naast het aantal kaarsen van de namen die genoemd worden is er ook een extra kaars voor degenen die wij in onze eigen familie en vriendenkring hebben verloren.

Symboolverwerking

Wie dat wil kan een lichtje aansteken en op de 'zonnestrallen' zetten:

Een lichtje om een geliefde overledene te gedenken.

Een lichtje voor iemand als wens dat er weer wat licht in zijn of haar leven komt. Dat de zon weer voor hem of haar gaat schijnen.

Op posterformaat kan een opgaande zon gemaakt worden. Dit wordt op een tafel gelegd. Er omheen kan zand neergelegd worden, dode takken en wat stenen als symbool van doods leven waar binnenin toch de zon kan gaan stralen. In het midden van de zon, staat een kaarsenstandaard met het aantal kaarsen van de overledenen. Als hun naam genoemd wordt, wordt hun kaars aangestoken door de ouderling. Een extra kaars is voor alle mensen die wij in de eigen familie en vriendenkring verloren.

In de zonnestrallen kunnen de mensen een brandend waxinelichtje zetten. Dit kan gedaan worden nadat de namen zijn genoemd en het lied Tussentijds 138:5 gezongen is. De lichtjes kunnen ontstoken zijn voor dierbare overledenen maar ook voor mensen voor wie men wenst dat er weer licht in hun leven komt.

De ouderling en een kind kunnen met een lang kaarsje, dat aangestoken is aan de Paaskaars, de waxinelichtjes aansteken van de mensen die naar voren komen.